

<https://doi.org/10.53656/nat2025-3.11>

Олимпиади, състезания,
конкурси по природни науки
Olympiads, Competitions in Natural Sciences

ПАРИТЕ – ИСТОРИЯ И НЕОБХОДИМОСТ

Категория „Постер“, възрастова група 5. – 7. клас

Мария Александрова, 6. клас¹

Ръководител: Румяна Стойнева

26. ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ – Перник

Резюме. Парите съпътстват човешката история още от зората на цивилизациите – от натуралния обмен и какаовите зърна до електронните криптовалути. Първите монети се появяват в Лидия през VII век пр.н.е. и поставят началото на класическия модел за разплащане. С разрастването на търговията се налагат по-удобни средства – хартиените и по-късно полимерните банкноти. В съвременето, с развитието на технологиите, се утвърждават дигиталните валути и блокчейн системите, като биткойн бележи нова ера в историята на парите. Днес, в условията на глобална дигитализация, централните банки също разработват собствени дигитални валути, оформяйки бъдещето на паричното пространство.

Ключови думи: бартер; пари; монети; криптовалути; полимерни банкноти; биткойн.

Още от дълбока древност хората са търгували помежду си, като първоначално са използвали натурална размяна – стока срещу стока. Парите могат да приемат много форми, от цифровия код на криптовалута до скалповете на кълвачи. Хората са използвали също говеда, какаови зърна, черупки от каури, дъвки, зърно и гигантски камъни като пари.

С времето обаче този начин на търговия се оказал неудобен и неефективен. Ранните култури са станали особено привързани към металите. Единственият проблем с металите е цялото им претегляне. Това добавя време към всяка транзакция, увеличавайки неудобството и разходите за правене на бизнес с кюлчета. Така възниква необходимостта от универсално средство за размяна – парите.

Първите форми на пари се появяват около 3000 години пр.н.е. в Месопотамия и Египет, където за разплащане са използвани зърно, сол, добитък. Трябвало е да има по-добър начин – и древните лидийци са го изобретили. По-късно, около VII век пр.н.е., в Лидия (днешна Турция), се появяват и първите монети, изработени от електрум – природна сплав от благородните злато и сребро (Holt, 2021). С времето се наложили трите основни условия, на които

всяка монета трябвало да отговаря: приемлив метал/сплав, определено тегло и интересен дизайн. Това поставя началото на парите в техния класически вид, който познаваме и днес.

Причината хората да преминават към размяна чрез пари, е свързана с неудобствата на бартерната система. Често се случвало търгуващите да не могат да се договорят – единият няма нужда от стоката на другия или стойността на разменяните стоки е различна. Парите решават този проблем, като служат за обща мярка на стойност, средство за размяна и начин за съхраняване на богатство.

С развитието на търговията и нуждата от по-удобна и по-лека форма на разплащане възникват и първите банкноти. Това става в Китай през IX век, а в Европа – през XVII век. С течение на времето банкнотите стават основно средство за разплащане в повечето държави (Pickering, 1844).

Днес съществуват различни видове банкноти – хартиени, полимерни и електронни. Хартиените пари са изобретение на династията Сун в Китай през 11. век сл. Хр., близо 20 века след най-ранната известна употреба на метални монети. Империята Сун основава фабрики за печатане на книжни пари с дървени блокчета, използвайки шест цвята мастило (Lande & Congdon, 1991). Въпреки че хартиените пари със сигурност са били по-лесни за носене в големи количества, използването им е криело своите рискове: фалшифициране и инфлация (Lui, 1983).

Полимерните банкноти стават все по-популярни, като много страни избират да се откажат от традиционните банкноти на базата на хартия, съдържаща памук, и да се обърнат към такива, отпечатани върху тази пластмасова основа. Полимерните банкноти са по-издръжливи от хартиените. Въпреки че тяхното производство включва синтетични материали, те често се оказват по-екологични от хартиените банкноти. Полимерните банкноти предлагат превъзходни защитни характеристики, които са трудни за възпроизвеждане, което ги прави по-устойчиви на фалшифициране (Central Bank of Barbados, 2022).

С развитието на технологиите обаче възникват и нови форми на пари. Онлайн плащанията чрез банкови карти, мобилни приложения и дигитални портфейли стават все по-чести. Освен това през 2009 г. се появява първата криптовалути – биткойн. Биткойн не само проправи пътя за дигиталните валути, но и оказа дълбоко влияние върху финансовите институции и световната икономика. Тя не съществува във физическа форма и не се издава от банка или държава. Транзакциите с криптовалути се извършват чрез децентрализирана система, наречена блокчейн, и предлагат висока степен на сигурност и анонимност. Биткойнът не е просто революционна дигитална валута, но и свидетелство за бързия напредък в криптопространството. Нарастващото приемане на биткойн от финансовите институции сигнализира за промяна към приемането му във финансовата екосистема (Shah, 2025).

Докато гледаме към бъдещето, поуките, извлечени от пътя на биткойн, несъмнено ще повлияят на следващите глави от развитието на криптовалутите и тяхната роля в световната икономика.

В днешно време освен традиционните пари все по-голямо значение придобиват и цифровите валути, включително т.нар. „централнобанкови дигитални валути“ (CBDC), които се разработват от различни държави.

БЕЛЕЖКИ

1. Втора награда в категория „Постер“, възрастова група 5. – 7. клас

REFERENCES

- Central Bank of Barbados. (2022, August 22). *What are the Benefits of Polymer Banknotes?* https://www.centralbank.org.bb/news/general-press-release/what-are-the-benefits-of-polymer-banknotes?utm_source.
- Holt, F. L. (2021, July 9). *The Invention of the First Coinage in Ancient Lydia*. World history encyclopedia. https://www.worldhistory.org/article/1793/the-invention-of-the-first-coinage-in-ancient-lydi/?utm_source.
- Lande, L. & Congdon, T. I. M. (1991). John Law and the Invention of Paper Money. *RSA Journal*, 916 – 928.
- Lui, F. T. (1983). Cagan’s Hypothesis and the First Nationwide Inflation of Paper Money in World History. *Journal of Political Economy*, 91(6), 1067 – 1074.
- Pickering, J. (1844). The History of Paper Money in China. *Journal of the American Oriental Society*, 1(2), 136 – 142.
- Shah, P. (2025, 9 January). *Celebrating Bitcoin’s 16th Birthday: A Look at Achievements in the Crypto Space*. CME Group. https://www.cmegroup.com/articles/2025/celebrating-bitcoins-16th-birthday-a-look-at-achievements-in-the-crypto-space.html?utm_source.

MONEY – HISTORY AND NECESSITY

Abstract. Money has accompanied human history since the dawn of civilizations – from bartering and cocoa beans to electronic cryptocurrencies. The first coins appeared in Lydia in the 7th century BC, marking the beginning of the classical payment model. With the growth of trade, more convenient forms of currency were needed – paper and later polymer banknotes. In modern times, with the development of technology, digital currencies and blockchain systems are gaining ground, with Bitcoin marking a new era in the history of money. Today, in the conditions of global digitalization, central banks are also developing their own digital currencies, shaping the future of the monetary landscape.

Keywords: barter; money; coins; cryptocurrencies; polymer banknotes; bitcoin

✉ **Maria Angelova Alexandrova, 6th grade**
26th “St. St. Cyril and Methodius” Primary School
Pernik, Bulgaria

✉ **Supervisor: Rumyana Orlinova Stoineva**
Teacher
26th “St. St. Cyril and Methodius” Primary School
Pernik, Bulgaria
E-mail: r.stoyneva@phls.uni-sofia.bg